Ympäristöministeriö
Miljöministeriet
Ministry of the Environment

Asiantuntijalausunto
Yksikön johtaja
Annika Lindblom
Ympäristöministeriö
16.9.2024

Asia: VNS 4/2024 vp Kansainvälisten taloussuhteiden ja kehitysyhteistyön selonteko

Ympäristövaliokunnan asiantuntijakuuleminen 17.9.2024

https://www.eduskunta.fi/pdf/VNS+4/2024

Ympäristöministeriö kiittää mahdollisuudesta lausua kansainvälisten taloussuhteiden ja kehitysyhteistyön selonteosta (KAKE).

YM pitää oleellisena, että kansainvälisten taloussuhteiden ja kehitysyhteistyön selonteko täydentää VN:n ulko- ja turvallisuuspoliittista selontekoa ja sen yhteydessä hyväksyttyä Suomen YK-strategiaa. UTP-selonteko sekä YK-strategia huomioivat ympäristönäkökulmat kattavasti. UTP-selonteon mukaan ihmiskunnan yhteisenä haasteena on meneillään oleva planetaarinen kolmoiskriisi, missä ilmastonmuutoksen, luontokadon ja saastumisen turvallisuusvaikutukset kohdistuvat Suomeen sekä suoraan että välillisesti. Ilmastonmuutos sekä kiihtyvä luontokato liittyvät tiiviisti toisiinsa ja vaikuttavat muun muassa ruuan tuotantoon ja ruokaturvaan, veden saatavuuteen, energiasiirtymiin, huoltovarmuuteen, yhteiskuntarauhaan ja tautien esiintyvyyteen ja tätä kautta koko turvallisuusympäristöön. Hauraat valtiot ja haavoittuvimmat ihmiset kärsivät suhteellisesti eniten. Ilmastonmuutos ja ympäristön tilan heikentyminen vaikeuttavat myös YK:n kestävän kehityksen tavoitteiden saavuttamista ja heikentävät yhteiskuntien kestävyyttä sekä ovat merkittäviä konfliktien ja muuttoliikkeiden osatekijöitä.

Tätä UTP-selonteossa kuvattua tilannekuvaa vasten YM pitää hyvänä, että myös KAKE-selonteossa ilmastonmuutos ja luontokato nähdään globaaleina ongelmina, joiden torjumiseksi tarvitaan tiiviimpää kansainvälistä yhteistyötä. KAKE-selonteko huomioi myös, että EU:n ulkopuolisten valtioiden sitouttaminen kunnianhimoiseen ympäristö- ja ilmastopolitiikan toteuttamiseen on tärkeää, sillä se vaikuttaa paitsi kansainvälisten ilmasto- ja ympäristötavoitteiden toteutumiseen, myös siihen, millä aikataululla ympäristöteknologian tuotteiden maailmanlaajuinen kysyntä kasvaa.

YM korostaa, että Suomen uskottavuus ja vaikuttavuus monenkeskisessä yhteistyössä edellyttää myös kansainvälistä rahoitusta kansainvälisille ympäristösopimuksille, YK-järjestöille (kuten YK:n ympäristöohjelma UNEP) ja ympäristörahastoille (kuten Maailman ympäristörahasto GEF ja Vihreä ilmastorahasto GCF). YM onkin tyytyväinen KAKE-selonteon kirjaukseen, jossa todetaan, että Suomi osallistuu kansainväliseen ilmasto- ja

ympäristörahoitukseen ja tukee kehittyvien maiden toimia ilmastonmuutoksen hillinnässä ja siihen sopeutumisessa sekä luontokadon pysäyttämistä kansainvälisten sopimusvelvoitteidensa mukaisesti. Tämä linjaus mahdollistaa kansainvälisten sopimusten toimeenpanotyön jatkuvuuden UM:ssä ja YM:ssä sekä Suomen vaikuttavan osallistumisen kansainvälisten ilmasto- ja ympäristötavoitteiden saavuttamiseen globaalisti.

Suomen aktiivinen toiminta ja näkyvyys multilateraalissa yhteistyössä, ympäristöpuolella erityisesti UNEPissa ja asuinyhdyskuntaohjelma UN-Habitatissa sekä kansainvälisissä ympäristösopimuksissa, ovat tärkeitä kanavia luoda uskottavuutta ja ylläpitää Suomen hyvää vaikuttavuutta ja mainetta kansainvälisessä ympäristöpolitiikassa. Suomen virkakunnan aktiivisuutta ja arvostusta sekä Suomen vaikuttavuutta haastaa kuitenkin se tosiasia, että Suomen kehitysyhteistyövaroista maksettava rahoitus ympäristölle ja luonnon monimuotoisuuden suojelulle (esim. UNEP, GEF, GCF) on ollut pääosin laskussa vuoden 2016 jälkeen ja lisäleikkauksia ympäristörahoitukseen on suunnitteilla.

Ympäristöhallinnon kehittäminen ja vahvistaminen kehittyvissä maissa tukee näiden maiden tietoisuutta ja kapasiteettia hyödyntää myös suomalaista, esim. puhtaaseen siirtymään ja kiertotalouteen liittyvää ympäristöosaamista. Tässä suhteessa esim. YK:n ympäristöohjelma UNEPin tuki kehittyvien maiden ympäristöhallinnon vahvistamiseksi ja ympäristösopimusten toimeenpanemiseksi on tärkeää. Hyvä hallinto ja vakaa toimintaympäristö kehittyvissä maissa tarjoavat parempia toiminta- ja vientimahdollisuuksia suomalaisille ympäristöalan yrityksille.

Suomi on sitoutunut useisiin kansainvälisiin ympäristösopimuksiin, kuten Pariisin ilmastosopimus, biodiversiteettisopimus (CBD) ja sen Kunming-Montreal luonnonmonimuotoisuuskehys, kansainväliset kemikaali- ja jätesopimukset sekä aavan meren sopimus. Parhaillaan on käynnissä myös kansainvälisen muovisopimuksen perustamiseen tähtäävät neuvottelut. On tärkeää, että Suomi tukee näiden sopimusten toimeenpanoa ja että ilmastonmuutosta, luonnon monimuotoisuutta ja saastumista tarkastellaan kokonaisuutena. Suomi on sopimusten osapuolena myös sitoutunut tukemaan kehitysmaiden mahdollisuuksia toimeenpanna näitä sopimuksia.

Samaan aikaan on oleellista huomioida, että Suomen kansainvälinen ympäristörahoitus tulee joka tapauksessa olemaan vain pieni osa Suomen kehitysyhteistyörahoituksesta. Sen vuoksi on tärkeää panostaa myös politiikkavaikuttamiseen ympäristöasioissa kahdenvälisessä sekä monenkeskisessä yhteistyössä. Ilmastonmuutoksen torjunnan, luonnon monimuotoisuuden suojelun ja saastumisen estämisen tulisi näkyä läpileikkaavana teemana kaikessa kehityspolitiikassa. Lisäksi olisi tärkeää, että Suomen kaikessa kehitysrahoituksessa ja ilmastorahoituksessa (mukaan lukien finanssimuotoiset sijoitukset) huomioidaan vaikutukset luonnon

monimuotoisuudelle ja varmistetaan, ettei rahoituksen kautta aiheuta haittaa monimuotoisuudelle.

YM pitää yhtä lailla tärkeänä tasa-arvon, naisten, tyttöjen ja vammaisten oikeuksien ja ylipäätään ihmisoikeusnäkökulman huomioimista läpileikkaavasti kaikessa Suomen kehitysrahoituksessa. Yhteiskuntarauhan säilyttämiseksi ja kestävien ratkaisujen löytämiseksi on tarpeen luoda yhdenvertaisia ja syrjimättömiä sekä kaikkia osallistavia ja mukaan ottavia toimintatapoja. Tämä tarkoittaa naisten, ikääntyneiden, vammaisten henkilöiden, siirtolaisten, alkuperäiskansojen ja paikallisyhteisöjen täysimääräistä, yhdenvertaista ja merkityksellistä osallistumista ja panosta.

YM pitää hyvinä myös linjauksia suomalaisen vesi-, metsä- ja meteorologiaosaamisen hyödyntämisen edistämisestä kehittyvissä maissa sekä suomalaisten asiantuntijoiden rekrytoitumisen edistämistä kansainvälisiin organisaatioihin.

Lisäksi selonteossa todetaan, että digitaalinen murros ja puhdas siirtymä luovat Suomelle ja myös kehittyville maille uusia mahdollisuuksia. YM tukee selonteon tavoitetta vahvistaa ympäristöteknologian vientimahdollisuuksia (ml. puhtaan energian sekä bio- ja kiertotalouden ratkaisut) edistämällä kansainvälistä sääntely-yhteistyötä ja standardisointia Suomen kannalta keskeisillä aloilla.

Selonteossa viitataan vain hyvin lyhyesti Agenda2030 toimeenpanoon ja muutamaan hallitusohjelman mukaiseen painopistealueeseen siinä. Ympäristöministeriö näkee Suomen yhtenä suurena vahvuusalueena pitkäaikaisen ja johdonmukaisen työn kestävän kehityksen sisällyttämiseksi kaikkeen politiikkaan ja käytäntöihin, millä on ollut 30 vuoden ajan myös hallitusten ja pääministerien tuki. Suomen SDG-tavoitteiden toimeenpanoa tukevat osallistavat prosessit ja toimintatavat, kuten kestävän kehityksen toimikunta, sekä innovatiiviset käytännöt, kuten yhteiskuntasitoumus, kiinnostavat kumppanimaitamme ja kansainvälisiä sidosryhmiä ja järjestöjä. YM pitääkin KAKE-selonteon näkemystä keskittymisestä vain muutamaan painopistealueeseen suppeana tapana käsitellä kokonaisvaltaisen Agenda2030 toimeenpanon tukea, vaikka se kaiken Suomen toiminnan taustalla onkin.

Selonteossa todetaan tavoitteena, että toteutetaan ulko- ja turvallisuuspoliittisen selonteon YK-strategiaa kehityspolitiikan ja kehitysyhteistyön keinoin ja keskitytään järjestötyössä ja vaikuttamisessa Suomen vahvuusalueisiin. YM:n kokemus on, että Suomen osaamista ilmasto- ja ympäristöasioissa arvostetaan kansainvälisesti. Osaaminen sisältää niin ympäristöhallinnon vahvistamiseen liittyvän tietotaidon kuin teknologiseen osaamiseen ja kaupalliseen hyödyntämiseen liittyvät näkökulmat.

KAKE-selonteossa painopiste on selkeästi kauppapolitiikassa ja tavoitteeksi on asetettu Suomen kaupallis-taloudellisten intressien tukeminen kehittyvillä markkinoilla. Myös kehitysyhteistyössä keskitytään yhä enemmän kauppaa

tukevaan kehitysyhteistyörahoitukseen. YM tukee selonteon tavoitetta lisätä yksityisen sektorin osallistumista kehitysyhteistyöhön ja -rahoitukseen sekä vahvistaa kehittyvien maiden omaa rahoitusta. Yksityissektorin mukana olo on välttämätöntä kestävien tulosten saavuttamiseksi ja kehitysrahoituksen kasvattamiseksi.

Ukraina on noussut Suomen suurimmaksi kahdenvälisen tuen saajaksi. YM tukee vahvasti Ukrainaa sekä osallistuu Ukrainan ympäristöyhteistyöhön ml. rahoittamalla ympäristöasiantuntijan komissioon hoitamaan Ukrainan ympäristöyhteistyötä (2023–2025). Suomen ja Ukrainan välisen ympäristöyhteistyön alueita ovat esimerkiksi sodan ympäristötuhojen arviointi sekä tuki jälleenrakennuksessa ja EU jäsenyysprosesseissa eri aloilla, kuten jätehuolto, kestävä rakentaminen, energiatehokkaat teknologiat, ydinturvallisuus sekä meteorologiapalveluiden kehittäminen.

Ukrainan tukemisen ohella YM kuitenkin pitää erittäin tärkeänä Suomen tuen jatkamista erityisesti Afrikan alueella niin ympäristöpoliittisista kuin kaupallistaloudellisista ja turvallisuuspoliittisista syistä. YM jatkaa omalta osaltaan UM:n Afrikka-strategian toimeenpanoa voimavarojensa sallimalla tavalla mm. kaupunkikehitykseen liittyen.

Ympäristöministeriö osallistuu aktiivisesti selonteon toteutukseen omilla toimialoillaan ja tukee ulkoministeriötä ympäristö- ja ilmastokysymysten seurannassa ja toimeenpanossa, yhteistyössä koko valtioneuvoston kanssa. YM pitää myös tärkeänä Suomen kehityspolitiikan jatkuvuutta ja tukee parlamentaarista yhteistyötä ylivaalikautisten tavoitteiden ja toimien löytämiseksi ja toimeenpanemiseksi.